

Handläggare
Johnny Lesseur

YTTRANDE
Dnr S2023/02226

Regeringskansliet
s.remissvar@redgeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande SOU 2023:15

Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn - dnr S2023/02226

Sammanfattning

Kalmar kommun välkomnar i allt väsentligt förslagen om ytterligare verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn. Utökningen av personkretsen som omfattas av anmälningsplikt enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen innebär större möjligheter för socialnämnden att ingripa till barns skydd. Förslaget om obligatorisk återkoppling till anmälare är också bra, med reservation för att det kan öka den administrativa arbetsbördan inom socialtjänsten.

Förslagen om skyldighet att i normalfallet inhämta uppgifter ur polisens belastnings- och misstankeregister – med de inskränkningar som också föreslås – samt om en utvidgning av kretsen för vilka sådana utdrag kan inhämtas, bedömer Kalmar kommun utgöra viktiga förbättringar av socialnämndens utredningsmöjligheter.

Gällande förslagen om gallring och sökbarhet av handlingar som rör barn, finns det delar som är klart positiva; genom införande av digital sökbarhet kommer en ökad rättssäkerhet i utredningsarbetet att uppnås. Däremot hyser Kalmar kommun viss tveksamhet gällande lämpligheten i att anmälningar gällande barn eller unga, som inte leder till att en utredning inleds, automatiskt föranleder att en personakt skapas. Detsamma gäller förslaget om utvidgning av gallringsfristen för barnakter, i den tänkta utformningen.

Kalmar kommun ställer sig helt bakom förslaget att en myndighet inom socialtjänsten ska få lämna ut uppgifter som rör ett barn till en annan sådan myndighet i samma eller i en annan kommun om det finns risk för att barnet kommer att utöva eller utsättas för brottslig verksamhet.

Rörande den föreslagna rätten för socialnämnden att få inhämta uppgifter vid vårdnads-, boende- och/eller umgängesutredningar är Kalmar kommun i grunden positiva till förslaget, även om det finns vissa farhågor gällande införande av en skyldighet för skolpersonal att lämna uppgifter. Inskränkningarna i partsinsyn och vittnesplikt för socialnämndens företrädare, till skydd för en parts hemvist i vissa fall, ser kommunen odelat positivt på.

7 Anmälningsskyldighet vid kännedom om eller misstanke att barn far illa

7.5.1 Det behöver förtydligas vilka som omfattas av anmälningsskyldigheten

Kalmar kommun ser positivt på förslaget att utvidga kretsen av de yrkeskategorier som ska omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen. Förhoppningen är att detta ska leda till ett ökat samhällsansvar för att uppmärksamma barns utsatthet och att det bidrar till ökad samverkan när det blir ett utvidgat ansvar att agera vid kännedom om eller misstanke om att ett barn far illa. Den farhåga som kan resas, är möjligen att ett ökat inflöde av anmälningar ytterligare kommer att påverka den redan svåra arbetsbelastningen inom socialtjänstens funktioner för utredning till skydd för barn och unga. Denna farhåga kan dock inte vara något argument för att avstå från att verka i en riktning, där samhällets skyddsfunktioner för barn förbättras ytterligare.

8 Återkoppling till den som anmält oro för barn till en socialnämnd

8.4.1 Återkopplingens genomförande ska tydliggöras

Förslaget om hur återkoppling till anmälare ska tydliggöras är, enligt Kalmar kommun, i allt väsentligt bra. Den oro som kan finnas gäller främst att förslaget kan komma att leda till ökad administrationstid för socialsekreterare och initialt ta tid för att säkerställa att rätt information lämnas ut, med hänsyn till gällande sekretesslagstiftning. Framtagande av ett standardiserat formulär för återkoppling kommer förhoppningsvis att bidra till ökat stöd vid övervägande om vilken information som ska återkopplas och möjligen även minska den administrativa arbetsbördan. Regeländringen bör bidra till ökad upplevelse av samverkan då det återkommande kommer frågor från skola och hälso- och sjukvård till socialtjänsten om återkoppling kring gjorda orosanmälningar och dessa förstnämnda funktioner upplever att de ofta lämnas ovetande om vad som hände efter att en anmälan lämnats in. Ovissheten skapar osäkerhet inom deras verksamheter kring hur de ska hantera situationen kring barnet.

9 Utökade möjligheter att ta del av uppgifter ur misstanke- och belastningsregistren

9.4.1 Socialnämnder ska få en skyldighet att inhämta uppgifter ur misstanke- och belastningsregistren i vissa ärenden

Kalmar kommun instämmer i uppfattningen att det som utgångspunkt ska vara en skyldighet för socialnämnden att i samband med utredningar till skydd för barn och unga inhämta registerutdrag ur misstanke- och belastningsregistren.

Att så inte tidigare har skett, har enbart berott på begränsningarna i socialtjänsten rätt att inhämta sådana uppgifter. Kommunen ser också positivt på att skyldigheten inte föreslås bli absolut, utan att det lämnas ett utrymme för undantag från huvudregeln om ett registerinhämtande bedöms vara obehövligt.

Utvidgningen av kretsen för vilka registerutdrag kan inhämtas är också ett bra förslag. Begränsningarna av rätten till uppgifter ur misstankeregistret är nödvändiga, inte minst för att läckta uppgifter skulle kunna äventyra en pågående polisutredning. Att enbart uppgifter som gäller brottsmisstanke där åtal har väckts föreslås lämnas ut blir också en rättssäkerhetsgaranti för enskilda, som i annat fall skulle riskera att en utredning gällande skydd för barn eller unga blir färgad av helt obevisade brottsmisstankar.

10 Gallring och sökbarhet av handlingar som rör barn

10.8.1 Samtliga anmälningar om oro för barn bör bli digitalt sökbara

Möjligheten att söka ut tidigare aktualiseringar, som inte har föranlett någon åtgärd av socialnämnden, har utgjort en problematisk begränsning. Många gånger är det just genom att notera återkommande mönster av uppgifter, som det är möjligt för socialtjänsten att komma vidare i en utredning där det inte går att etablera någon allians med föräldrar och/eller den unge själv. Genom att undanröja hindren för digital sökbarhet, kommer möjligheterna att använda tidigare iakttagelser att öka väsentligt. Detta ser Kalmar kommun positivt på.

10.8.2 En anmälan om oro för barn bör alltid bli del av en barnakt

Det är, enligt Kalmar kommun, tveksamt om det är lämpligt att anmälningar gällande barn eller unga, som inte leder till att en utredning inleds, automatiskt föranleder att en personakt skapas. Skillnaden mellan att en anmälan förekommer i ett särskilt register och att samma anmälan blir föremål för aktläggning hos socialtjänsten kan synas liten, men ska inte underskattas. Det finns en viss laddning i aktbegreppet, som kan föra tankarna till ett mer auktoritärt övervakningssamhälle. Dessutom följer av förslaget om ändring i gallringsbestämmelserna (se nedan) att även outredda anmälningsuppgifter kan komma att följa en person genom hela dennes liv

10.8.4 Vissa handlingar i en barnakt ska sparas längre tid än i dag

Tanken att förlänga sparkravet gällande anmälningar och andra handlingar ska öka förutsättningarna för ett barn att i vuxen ålder få kunskap om sin historia och bakgrund är i sig lovvärd. Att barnet som rättighetsbärare till informationen stärks, är en fördel med förslaget. Samtidigt är det dock viktigt att minnas att det inte enbart är uppgifterna om barnet som förvaras i personakten. Där finns även uppgifter om föräldrar, syskon och ibland även andra anhöriga. Även om barnets rätt i svensk lagstiftning alltid ska sättas i första rummet, går det dock inte helt att bortse från att även andra berörda har rätt till ett visst integritetsskydd. Kalmar kommun ställer sig därför tveksam till lämpligheten av att genom sådana regelförändringar ställa arkiveringskrav på handlingar i barnakter, oavsett ärendenas innehåll. Redan idag finns ett bevarandekrav för handlingar i samband med att ett barn har varit placerat utanför det egna hemmet. Detta krav bedöms vara tillräckligt för att ge barnet rätt till sin historia, samtidigt som hänsynen till andra inblandade personers integritet upprätthålls

10.8.6 Förlängd gallringstid för handlingar i barnakter

Med hänvisning till resonemanget (10.8.4) ovan, är det tveksamt ifall gallringsfristen för handlingar i samtliga barnakter ska bevaras längre tid än idag. Införande av en 60-årig gallringsfrist, räknat från barnets födelse, innebär att det för föräldrarna till barnet normalt kommer att innebära att deras personuppgifter förblir aktlagda under i princip hela deras fortsatta livstider. Här ställs alltså avvägningen mellan, å ena sidan, barnets och, å den andra, föräldrarnas intressen på sin spets. Även om barnets behov bör ha företräde, kan man inte bortse från det integritetsingrepp en sådan förlängning av gallringsfristen innebär för föräldrarna (eller andra berörda vuxna). Vid ett samtidigt konstaterande att de nya gallringsbestämmelserna även ska gälla för sådana anmälningar som inte föranleder någon utredning, blir tveksamheten till lämpligheten i förslaget än större. Om en förlängning av gallringsfristen ändå ska införas, menar Kalmar kommun att den dels inte bör gälla anmälningar som inte har föranlett utredning och dels att en förlängning av gallringsfristen bör kunna sättas till betydligt färre än 60 år från barnets födelse. En lämplig tidsfrist skulle då kunna vara 25 år, räknat från barnets födelse.

10.8.7 Handlingar i en barnakt bör överlämnas till en arkivmyndighet först när barnet har fyllt 18 år

Förslaget att barnakten kvarstannar hos socialnämnden till dess att barnet har fyllt 18 år är, enligt Kalmar kommun, i grunden bra. Det skulle kunna vara problematiskt, ur ett förvaringsperspektiv, ifall akterna förvaras i pappersform. Genom införande av digitala personakter försvinner dock denna problematik.

10.8.10 Ett alternativt sätt att göra anmälningar om oro för barn som far illa sökbara

Socialstyrelsen har föreslagit, som ett alternativ till aktläggning av barnanmälningar där ingen utredning inleds, att det i stället införs ett sökbart register. Detta är ett förslag Kalmar kommun ställer sig positiva till. Däremot bör det kritiskt övervägas ifall gallringsfristen för dessa handlingar ska vara lika lång som för barnakter i övrigt, vilket är förslaget i här aktuell utredning.

11 Informationsdelning mellan myndigheter inom socialtjänsten i brottsförebyggande syfte

11.6.1 En myndighet inom socialtjänsten ska i vissa fall få lämna ut information i brottsförebyggande syfte

Enligt förslaget, ska en myndighet inom socialtjänsten få lämna ut uppgifter som rör ett barn till en annan sådan myndighet i samma eller i en annan kommun om det finns risk för att barnet kommer att utöva eller utsättas för brottslig verksamhet samt ett utlämnande av uppgifterna kan antas bidra till att barnet inte far illa och utlämnandet bedöms vara till barnets bästa. Myndigheterna ska därefter få ha de fortsatta kontakter som behövs för att tillvarata barnets bästa. Detta är en befogenhetsutökning, som Kalmar kommun ser helt positivt på. Inte minst rörligheten över kommungränserna har återkommande varit en svårighet för socialtjänsten vid såväl förebyggande som direkt utredningsarbete. Förslaget till regeländring minskar risken för att viktig information inte

kommer aktuell kommun till kännedom samt ökar barnets rättssäkerhet och kommunens möjlighet att göra bättre bedömningar.

12 Socialnämndernas inhämtande av uppgifter avseende frågor om vårdnad, boende och umgänge

12.5.1 Socialnämndernas behov av att få uppgifter från en referensperson utan samtycke från en vårdnadshavare

Enligt utredningsförslaget, ska socialnämnden vid en vårdnads-, boende- och/eller umgängesutredning få möjlighet att utan vårdnadshavares samtycke få inhämta den information som behövs för att bedöma vad som är barnets bästa. Detta tycker Kalmar kommun är ett bra förslag, som sätter barnets bästa i fokus.

12.5.2 Uppgiftsskyldighet för vissa verksamheter som avses i skollagen och anställda i sådan verksamhet

Införandet av en uppgiftslämningskyldighet för skolpersonal är i grunden en god tanke. Även detta förslag sätter barnets bästa i första rummet. Den oro som kan finnas gäller väl närmast att samarbetet mellan skola och föräldrar – i synnerhet gällande barn som lever i utsatta hemmiljöer - kan komma att försvåras, genom att det uppstår förtroendeklyftor mellan skolan och föräldrarna. Om föräldrarna börjar betrakta skolmiljön som ett hot mot det egna föräldraskapet, finns en risk att detta får konsekvenser för barnets skolgång. Redan idag omfattas skolpersonal av en skyldighet att anmäla om ett barn far illa. Med här aktuellt förslag, kan skolan tvingas att ta ställning och föra vidare uppgifter som de annars inte hade bedömt vara nödvändiga och kan då komma att upplevas av en förfördelad förälder som partiska.

12.5.3 Partsinsynen ska begränsas i vissa fall

Möjligheten för en part att genom rätten till partsinsyn få del av vissa uppgifter via domstolen om en annan parts och/eller ett barns hemvist, som avser att vara skyddade med hänsynen till en den andra partens/barnets liv och hälsa, har varit ett allvarligt säkerhetsproblem. Kalmar kommun ställer sig helt bakom förslaget om att inskränka rätten för en part att få del av sådana skyddsvärda uppgifter.

12.5.4 Frågor om vittnesplikt och skyldigheten att i vissa fall utge skriftliga bevis

Även förslaget att inskränka skyldigheten för företrädare för socialnämnden att vittna om uppgifter och/eller att utge skriftliga bevis som riskerar att röja hemvisten för en skyddad part eller ett barn är odelat positiva, utifrån Kalmar kommuns perspektiv.